

**FONTES NISSAE
PRAMENY NISY**

XXV 2024 2

historie | památky | umění

str. 2 **Šperk v roli
geometrické abstrakce.
Eleonora Reytharová**

str. 13 **Jablonecký skleněný knoflík
ve druhé polovině 20.
a první čtvrtině 21. století.**

str. 48 **Bakalářské a magisterské diplomní práce
obhájené na katedře historie FP TUL
v letech 2011-2015**

Studie a materiálie | Studies and Materials

Šperk v roli geometrické abstrakce. Eleonora Reytharová | Studie

Kateřina Nora nováková 2

Jablonecký skleněný knoflík ve druhé polovině 20. a první čtvrtině 21. století. Nové výzvy, producenti a design v období socialismu i kapitalismu. | Studie

Kateřina Hrušková 13

Zprávy | Reports

Osobnostmi Libereckého kraje se v roce 2024 staly historička umění Hana Seifertová a historik umění Oldřich Palata

Anna Habánová 35

Děti, mládež a moc 1938/39–1989. Česko-slovenské vztahy. Slovensko-české vztahy, 19.–21. 8. 2024

Jan Hnělička 37

Obnova interiéru baziliky sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí

Jana Kurešová 39

Úmrtí historika Prof. PhDr. Roberta Kvačka, CSc.

Miloslava Melanová 44

Bakalářské a magisterské diplomní práce

obhájené na katedře historie FP TUL v letech 2011–2015

Milan Svoboda 48

Recenze a zprávy o literatuře | Literature reviews and reports... 82

Resume 92

Do Fontes Nissae 2024/2 přispěli

Mgr. Et Mgr. Kateřina Hrušková, Ph.D.; Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou; Museum of Glass and Jewellery Jablonec nad Nisou, katerina.hruskova@mhb-jablonec.cz_PhDr. Kateřina Nora Nováková, Ph.D.; Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou; Museum of Glass and Jewellery Jablonec nad Nisou, katerina-nora.novakova@mhb-jablonec.cz_PhDr. Jana Kurešová, Ph.D.; Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci; Nationa Heritage Institut in Liberec, kuresova.jana@npu.cz_PhDr. Miloslava Melanová; Katedra historie Technické univerzity v Liberci; Department of History of the Technical University in Liberec, miloslava.melanova@seznam.cz_Mgr. Jan Hnělička; KHI FP TUL; Department of History of the Technical University in Liberec, jan.hnelicka@tul.cz_Mgr. Michaela Emanovská; KHI FP TUL, Department of History of the Technical University in Liberec, emanovska.michaela@gmail.com_Bc. Tereza Knoflíčková; KHI FP TUL; Department of History of the Technical University in Liberec, tereza.knoflickova@tul.cz_Mgr. Markéta Gausová Zörnerová; Muzeum Prahy; Museum of Prague, gausova@muzeumprahy.cz_Anna Habánová M.A., Ph.D.; KHI FP TUL; Department of History of the Technical University in Liberec, anna.habanova@tul.cz_doc. PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.; KHI FP TUL; Department of History of the Technical University in Liberec, milan.svoboda@tul.cz_Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D.; Slezské zemské muzeum; Silesian Museum, kolar@szm.cz_Bc. Matěj Andrys; TUL, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická; Department of History of the Technical University in Liberec, matej.andrys@seznam.cz

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAVÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVÍŠTĚ
V LIBERCITECHNICKÁ
UNIVERZITA
V LIBERCI

FONTES NISSAE

PRAMENY NISY historie | památky | umění

Redakce Fontes Nissae | Prameny Nisy děkuje všem recenzentům

Doporučená cena: 100,- Kč

Toto číslo vyšlo v Liberci v prosinci 2024 | This issue was published in Liberec in December 2024

Recenzované periodikum

Vydává Technická univerzita v Liberci | Published by the Technical University in Liberec

Studentská 1402/2, 461 17 Liberec

Tiskárna | Printed by Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

Vychází 2 × ročně v tištěné verzi,

v elektronické podobě dostupné na adrese

<http://fontesnissae.cz>

Schváleno rektorem Technické univerzity v Liberci

dne 4. 12. 2024, čj. 47/24

Číslo publikace: 55-047-24

Náklad 500 ks

Evidenční číslo periodického tisku MK ČR E 21215

ISSN 1213-5097

Fontes Nissae | Prameny Nisy XXV, 2024, č. 2 vznikly v rámci

výzkumného cíle Podpora recenzovaného periodika Fontes

Nissae financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj (DKRVO).

Periodikum vychází s finanční podporou Českého literárního

fondy, za přispění katedry historie Fakulty přírodovědně-

humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci, Krajské

vědecké knihovny v Liberci, Městského muzea v Železném

Brodě, Národního památkového ústavu, územního odborného

pracoviště v Liberci, Oblastní galerie Liberec, Severočeského

muzea v Liberci a Státního oblastního archivu v Litoměřicích,

pobočky SOka Jablonec nad Nisou a SOka Liberec.

Redakční rada | Editorial board

Prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc. (Ústav českých dějin FF UK)

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin Univerzity

Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy), Dr. Eva Hahnová,

Mgr. Norbert Kmeť, CSc. (Ústav politických věd Slovenské

akademie věd), doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D. (katedra

historie FP TUL), doc. PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

(katedra historie FP TUL), doc. Mgr. Martin Veselý,

Ph.D. (katedra historie FF UJEP), Dr. Marius Winzeler

(Staatliche Kunstsammlungen Dresden)

Redakce | Editorial office

Mgr. Ivo Habán, Ph.D., Mgr. Petra Hejralová, doc. PhDr. Filip

Suchomel, Ph.D., Mgr. Jana Pažoutová, Mgr. Jan Kašpar,

Václav Křížek, Mgr. Jiří Křížek, PhDr. Jana Kurešová, Ph.D.,

Mgr. Milan Ducháček, Ph.D., PhDr. Miloslava Melanová,

PhDr. Jan Mohr, Mgr. Ivan Peřina

Výkonná redakce | Executive editorial staff

Mgr. Jana Bláhová, Mgr. et Mgr. Kateřina Hrušková, Ph.D.,

Mgr. Alžběta Sakařová, doc. PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

Adresa redakce | Editorial adress

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Katedra historie

Komenského 314/2, 460 01 Liberec V-Kristiánov

Grafická úprava, sazba | Graphic design,

typesetting Michael Čtveráček, MgA.

Překlady | Translators Dr. Marius Winzeler (němčina)

PhDr. Michal Ulvr, Ph.D. (angličtina),

Zuzana Melincjarová (polština)

Jazykové korektury | Copyediting Mgr. Jarmila Sulovská

Web Mgr. Ivo Habán, Ph.D.

Distribuce | Distribution TU v Liberci

Titulní strana: *Náhrdelník, kolem 1965, stříbro, průměr*

140 × 39mm, sbírka Muzea skla a bižuterie v Jablonci n. N.,

foto Aleš Kosina

Editorial

Vážené čtenářky, milí čtenáři,

patrně každého z nás od dětství přiváděly k úžasu dva protichůdné jevy – drobné předměty, které nás obklopovaly, a mohutné, obtížně postihnutelné objekty, nad nimiž jsme jen žasli. První z fenoménů, které můžeme obdivovat stále, jsou skleněné knoflíky stejně jako šperky, které jste na svém oblečení možná také mívali. Nebo Vaši rodiče, prarodiče... Výrobě skleněných knoflíků v prostředí proměněném národnostně, politicky a kulturně výrazně po roce 1945 se obnáší věnuje pracovníce Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, dr. Kateřina Hrušková. Sleduje, v jakých vlnách zvyšujícího se zájmu domácího i zahraničního tento nevelký předmět denní potřeby dosáhl a jak se proměňoval, ba upadal, byv pohlcován levnějšími umělohmotnými konkurenty. O to účtyhodnější je mimořádná snaha firem a jejich pracovníků o různé formy oživení výroby drobného předmětu, z něž se leckdy i v zámoří stal sběratelský předmět sledovaný i žádaný.

Podobně je i šperk z různorodých materiálů zdánlivě zbytnou, ale přesto umělecky tradičně i inovativně pojímanou záležitostí. Pozoruhodnou autorkou a představitelkou moderního pojetí šperkařského díla je Eleonora Reytharová (*1939). Její tvorbu od 60. let 20. století do současnosti sleduje dr. Kateřina Nora Nováková taktéž z jabloneckého muzea. Dílo umělkyně, která se bižuterii věnuje po celý profesní život, představila již desítky výstav, katalogů a také odborné či popularizační literatury. Přes to věříme, že Vás souhrnné přiblížení díla E. Reytharové zaujme.

Druhý fenomén našeho dětství tvoří kostely. Monumentální barokní chrám v Jablonném v Podještědí jako by na sever Čech ani nepatřil. Se svými italskými kořeny a rakouským architektem Lucasem von Hildebrandtem je vskutku unikátní sakrální architekturou, kterou do nevelké obce přivezla záliba v umění barokního mecenáše a stavebníka Františka Antonína Berky z Dubé. Kult sv. Zdislavy převážil výrazně nad svatým Vavřincem, jemuž byla mohutná stavba původně zasvěcena. Proto papež Jan Pavel II. povýšil v roce 1996 kostel na baziliku minor obou významných osob katolického nebe – sv. Vavřince a (od r. 1995) sv. Zdislavy. Tříletá náročná rekonstrukce chrámu, završená na jaře 2023, je přiblížena ve zprávě dr. Jany Kurešové z Národního památkového ústavu v Liberci. Rozsáhlé a mnohdy badatelsky mimořádně přínosné jsou stále kvalifikační práce studujících liberecké katedry historie FP TUL. Soupis bakalářských a magisterských textů za léta 2011–2015 přináší také stručné shrnutí jejich obsahu. Výsledky za léta 2016–2024 budou zveřejněny v následujících ročnících Fontes Nissae.

Mnohé z recenzí v tomto čísle pocházejí od studujících historie v Liberci.

Podněcuje je k nim pravidelně ve svých seminářích dr. Milan Ducháček.

Poslední z textů je přátelskou vzpomínkou dr. Miloslavy Melanové na jednoho

z jejich nejvýznamnějších učitelů z FF UK v Praze a dlouholetého kolegu

na katedře historie v Liberci, univ. prof. Roberta Kvačka. Nejen studující mu vděčí

za mnohé. Zůstává v naší paměti.

Ať už se k Vám dostanou Prameny Nisy v době předvánoční, nebo v novém roce

2025, přejeme Vám obohacující zážitky o minulosti regionu plného památek

uměleckých i technických. Mějte se dobře a čtěte také Fontes Nissae!

Milan Svoboda

A jewel in the role of geometric abstraction. Eleonora Reythar

ABSTRACT

KATEŘINA NORA NOVÁKOVÁ | We have encountered the name of Liberec jeweler Eleonora Reytharová in exhibitions and publication presentations of contemporary Czech jewelry since the end of the 1960s. Her distinctive creative style focuses mainly on geometric shapes in the intentions of geometric abstraction. She worked with squares, triangles and circles in both silver and copper in combination with a colored enamel surface. In some jewelry, she also applied elements of structural abstraction through wires, surface relief, or precious stones.

KEY WORDS

Designer jewelry
geometric abstraction
structural abstraction
enamel

KLÍČOVÁ SLOVA

Autorský šperk
geometrická abstrakce
strukturální abstrakce
smalt

Šperk v roli geometrické abstrakce. Eleonora Reytharová

KATEŘINA NORA NOVÁKOVÁ

1_Viz seznam literatury.
2_Jeden z komplexnějších medailonů autorky byl publikován v odborné knize: NOVÁKOVÁ Kateřina, Nora (ed.), HRUŠKOVÁ Kateřina, NOVÝ Petr. *Kaleidoskop vkusu. Československá bižuterie na výstavách 1948 - 1989*. Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. 2020. ISBN 978-80-86397-36-8, s. 188.
3_Autorem většiny z nich je historik umění PhDr. Antonín Langhamer a jednoho textu PhDr. Alena Křížová.

Náhrdelník, kolem 1965, stříbro, průměr 140 × 39 mm, sbírka Muzea skla a bižuterie v Jablonci n. N., foto Aleš Kosina

Eleonora Reytharová při práci ve školní dílně Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze, 1. polovina 60. let, foto archiv autorky

Liberecká šperkařka Eleonora Reytharová patřila v druhé polovině 20. století mezi přední osobnosti českého šperkařského světa. Její jméno se často objevovalo i v katalogích souborných oborových zahraničních výstav. Práce této autorky jsou mezi jinými českými i zahraničními autory dobře identifikovatelné díky specifickému výtvarnému projevu. Kromě osobitého tvůrčího stylu jsou v jejich špercích dobře rozpoznatelné výrazné dobové proudy, korespondující s vývojem volného výtvarného umění.

Tvorba Eleonory Reytharové dosud nebyla komplexně zpracována. Obrazová dokumentace jejich prací se objevuje v několika souborných katalogích českého autorského šperku od konce 60. do 90. let 20. století.¹ Dal-

šími materiály, které jsou využitelné ke komplexnějšímu uchopení autorčiných výtvarných prací, jsou nemnohé novinové a časopisecké články, zmiňující její tvorbu jen kuse, v rámci celkového vývoje české scény autorského šperku nebo individuální bižuterie.² Dalším zdrojem informací jsou krátké texty v jejích osobních katalogích nebo úvodní texty k samostatným výstavám, které jsou zároveň i prvním kritickým zhodnocením její tvorby.³ Kromě těchto sporých pramenů byl pro mne nejvýznamnějším zdrojem informací autorčin osobní fotografický a písemný archiv. Cenné byly také její vlastní vzpomínky, které jsem při psaní této studie využila v kritické komparaci s dochovanými obrazovými materiály a výše zmíněnými písemnými prameny.

Eleonora Reytharová se narodila se 3. 9. 1939 ve středočeské obci Sibřina, odkud se i s rodiči po ukončení 2. světové války přestěhovala do Liberce. Počátky její tvůrčí kariéry byly určeny již na střední škole. Po výtvarné přípravě u významného libereckého sochaře Karla Kolaczka nastoupila v roce 1954 na Střední průmyslovou školu do Jablonce nad Nisou. Škola byla tehdy po krátkém období zrušení výuky znovu otevřena talentovaným studentům, kteří se měli podílet na tvorbě a výrobě bižuterie coby významného zdroje deviz pro mladý socialistický stát.⁴ Navštěvovala oddělení Zušlechťování jablonecké bižuterie, kde se studentky a studenti zabývali zejména povrchovými úpravami skleněné i kovové bižuterie, jako například malbou sklářskými vypalovacími barvami, smaltem a dalšími technikami pro zpracování bižuterie z jednotlivých komponentů včetně rokažlu. Koncem 50. let, kdy školu opouštěla, jí nové znalosti a dovednosti přinesly první pracovní příležitost. Po maturitě nastoupila na pozici pasířky bižuterie do závodu 02 jabloneckého podniku Kovová bižuterie (bývalá firma Heinrich Brditschka). Zde se seznámila s odlišným typem pracovních operací, než který se učila na škole – sériovou výrobou kovové bižuterie, zejména ze stříbra. Tento typ práce sice přinesl novou zkušenost a zručnost, kterou zúročila v dalších letech, ale mladé a výtvarně nadané studentce tato nekreativní a normovaně hodnocená pozice dělnice v sériové výrobě nevyhovovala. Poměrně záhy tak přestoupila do vzorovacího oddělení závodu 6 Silka, kde se setkala s dalšími kreativními vzorkaři.⁵ Kromě nich se tu také seznámila se stejně starou absolventkou turnovské uměleckoprůmyslové školy Blankou Nepasicickou s níž navázala celoživotní přátelství.⁶

Ve své první pracovní praxi měla tak jako i jiní výtvarně nadaní návrháři štěstí, že v období 60. až 80. let byly ve výrobě jablonecké bižuterie podporovány mladé talenty v dalším odborném vzdělávání. Získala tak od svého zaměstnavatele studijní stipendium, díky kterému mohla nastoupit na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze. V ateliéru prof. Jana Nušla se Eleonora Reytharová od roku 1961 pak dále věnovala tvorbě šperku a drobných předmětů z kovu. Zde se při studiu i některých avantgardních školních akcích také setkala s mnoha dalšími výtvarně nadanými spolužáky, kteří se stali v následných desetiletích ústředními postavami českého

autorského šperku a také jejími přáteli v oblasti Liberecka a Jablonecka.⁷ V průběhu studia si také vyzkoušela tvorbu litinového nádobí v podniku Sfinx Frýdlant ve Frýdlantě nad Ostravicí, kde absolvovala studijní praxi, a podle jejího návrhu byla vyrobena i sada kuchyňského nádobí.

Po ukončení vysokoškolských studií v roce 1967 znovu nastoupila jako vzorkařka kovové bižuterie do tzv. nového závodu podniku Jablonecká bižuterie – velké moderní budovy u jablonecké přehrady. Zde pracovala pod vedením zkušeného vzorkaře Miloslava Kubíka. S jeho týmem ostatních vzorkařů kovové bižuterie a dalších odborníků vytvořila mnoho inovativních vzorků pro výrobu kovové bižuterie. Po šesti letech volného způsobu tvorby v rámci vysokoškolského studia byl pro mladou výtvarnici opětovný nástup do normované výroby velkým kontrastem. I tak ale dokázala sestavit z běžných polotovarů nové bižuterní ozdoby neotřelého, inovativního a reprodukovatelného designu.

Již v roce 1965 se jako jedna ze zástupkyň naší nejmladší šperkařské generace účastnila výstavy bižuterie v Jablonci nad Nisou a svou účast zde v následujících ročnících zopakovala ještě několikrát. V roce 1968 vystavila na Mezinárodní výstavě jablonecké bižuterie sadu svých náhrdelníků – obojků ze zlaceného mosazeného plechu, osazeného na čele decentními drobnými skleněnými muglemi. Jelikož byla instalace této výstavy vedena pod ústředním tematickým motivem scénografie jedenácti pohádkových příběhů z celého světa, pracovali někteří vzorkaři jabloneckého průmyslu také na tvorbě dekorací. A tak se Eleonora Reytharová spolu s Ladislavem Šubrtem a Miloslavem Kubíkem podílela na návrzích a realizaci královské koruny nebo na tvorbě velké bižuterní dekorace v podobě ptáka.⁸ Tento tým vzorkařů se dále zabýval navrhováním a realizací některých unikátních filmových dekorací s využitím kovové bižuterie a skleněných kamenů. V rámci reprezentace jabloneckého bižuterního průmyslu byla Eleonora Reytharová vyslána i do švédského Göteborgu, kde předváděla výrobu měkce pájené bižuterie. V letech 1977 a 1980 získala na mezinárodních jabloneckých výstavách za svou individuální autorskou bižuterii bronzovou a stříbrnou medaili.

V roce 1968 ji v pozici náhradnice vyzvala kurátorka Uměleckoprůmyslového muzea v Praze Dr. Věra Vokáčová k účasti na prvním československém a evropském

4_NOVÝ, Petr. 2008. Jablonecká bižuterie. Praha: Grada, 168 s.

ISBN 978-80-247-2250-4, s. 47.

5_Uršulou Hüttmanovou a Jiřím Matěchou.

6_Obě se znovu setkaly na vysokoškolských studiích v Praze, dále v rámci sympozií autorského šperku a blízké přátelství provázelo tyto liberecké autorky i nadále.

7_Například s Blankou Nepasicickou, Libuší Hlubučkovou, Karlovou Novákovou, Evu Štastnou, Marií Mlynářovou, Vojtěchem Kobylkou nebo Vratislavem Kalem Novákem.

8_NOVÁKOVÁ, Kateřina Nora, cit. v pozn. 2, s. 53.

Brož, 1968, symposium Stříbrný šperk Jablonce '68, stříbro, 75 × 100 × 8 mm, sbírka Muzea skla a bižuterie v Jablonci n. N., foto David Lejsek

sympoziu autorského šperku: Stříbrný šperk Jablonce '68. Symposium bylo uspořádáno v dílnách jabloncké uměleckoprůmyslové školy. V sérii stříbrných šperků zde Reytharová navázala na svou diplomní práci. Využila v nich kinetické prvky, kde kombinovala plochy stříbrného plechu se strukturami z drátu smotávaného do geometrických obrazců. V tvarosloví svých prací refletovala současné dění ve volném výtvarném umění, které reagovalo na projevy strukturální a geometrické abstrakce. Její kolekce broží a náhrdelníků si pohrává s různými variantami tváření stříbrného plechu a drátu. Jednou vytváří stříbrný plech jakýsi obrazový rámeček pro proplétanou drátěnou kompozici a jindy je plech na okraji mírně zprohýbaný a drát tvoří jen jemný doplň-

kový výtvarný artefakt hravého prvku. Toto významné a intenzivní pracovní setkání s dalšími jejími spolužačkami a také zkušenými zahraničními šperkaři bylo pro mladou autorku dle jejích slov významnou výzvou pro další výtvarnou tvorbu.

Práce této autorky zaujaly Dr. Vokáčovou natolik, že ji v roce 1971 opět vyzvala k účasti na druhém jablonckém sympoziu Stříbrný šperk Jablonce '71. To se ale z politických důvodů konalo již pouze v českém obsazení. Po třech letech od prvního symposia změnila Eleonora Reytharová výrazně svůj výtvarný projev. K tvorbě broží ze stříbrného plechu využila starou válcovačku. Na ní si připravila polotovary z plechu, které pak spájela do geometrických broží. Jednotlivé kusy plechu na svém

povrchu vyrýsovaly chyby, které válcovačka vykazovala. Tyto nedostatky využila jako výtvarně zajímavou skutečnost pro své šperky, kde je použila v plasticky tvarovaných strukturách různě směřovaných vystouplých a zahloubených linií.

Od roku 1973 byla zapsána jako členka Svazu českých výtvarných umělců. Tehdy již nebyla vázána podmínkami stipendia – zaměstnáním v jabloneckém bižuterním průmyslu, z kterého odešla a začala pracovat na vlastních zakázkách. Spolupracovala také s několika architekty a příležitostně pracovala i jako produkční pro divadlo Ypsilon v Liberci. Mezi její výtvarné práce se řadí také několik ražených i litých pamětních medailí na různá témata. Tvorba Eleonory Reytharové se ale neomezovala jen na práci v drobném formátu. Počátkem 70. let vytvořila z mosazného plechu zajímavě tvarovanou, kovotlačenou misku na snubní prsteny do nové obřadní síně jablonecké radnice.⁹ Mezi další volné práce patří několik realizací v architektuře. Vznikly například reliéfy z barveného kartonu pro školní jídelnu v Miletíně, design části interiéru pro zámek v Návarově nebo školku v Roudnici nad Labem. Věnovala se ale také vážným tématům. Takovým byla například realizace pamětní desky pro válečný památník v Pasekách nad Jizerou nebo kovová vrata pro hřbitov obětí 1. a 2. světové války v Liberci – Ruprechticích, kde se podílela na kolektivní realizaci úpravy tohoto pietního místa spolu se skupinou dalších libereckých výtvarníků. Tyto práce do veřejného prostoru a architektury ale patří k autorčiným ojedinělým větším realizacím. Dále se již ve své tvorbě soustředila na šperky nebo menší interiérové objekty a nádoby z kovu, zejména pak v kombinacích se smaltem. Vlastní výtvarná činnost jí v rámci liberecké výtvarné scény přinesla také významná přátelství. Kromě již zmíněného celoživotního přátelství s Blankou Nepasickou a jejím manželem, významným českým malířem Jiřím Nepasickým, to byly kontakty s mnoha dalšími významnými výtvarnými umělci a umělkyněmi, kteří na scéně Liberecka a Jablonecka působili. Z jejich vzpomínek výrazně vystupují jména Františka Pavlu, Jiřího a Hany Seifertových, Jana Vančury a Ludmily Švarcové, Pavla Šulce, Antonína Langhammera nebo šperkařských kolegyně Libuše Hlubučkové a Karly Novákové. Povaha její vlastní tvorby ale vždy zůstávala v poloze klidného a nekontroverzního

Brož, 1971, symposium Stříbrný šperk Jablonec '71, stříbro, Ø 75 × 10 mm, sbírka Muzea skla a bižuterie v Jablonci n. N., foto David Lejsek

Brož, 1971, symposium Stříbrný šperk Jablonec '71, stříbro, 80 × 65 × 10 mm, sbírka Muzea skla a bižuterie v Jablonci n. N., foto David Lejsek

⁹ Na novém designu této obřadní síně se pod vedením Ing. arch. Karla Pelanta podíleli i mnozí další autoři, např. Jan Lukáš a Vratislav Karel Novák.

Prsten, 1978, stříbro, 24 × 40 mm, sbírka Muzea skla a bižuterie v Jablonci n. N., foto David Lejsek

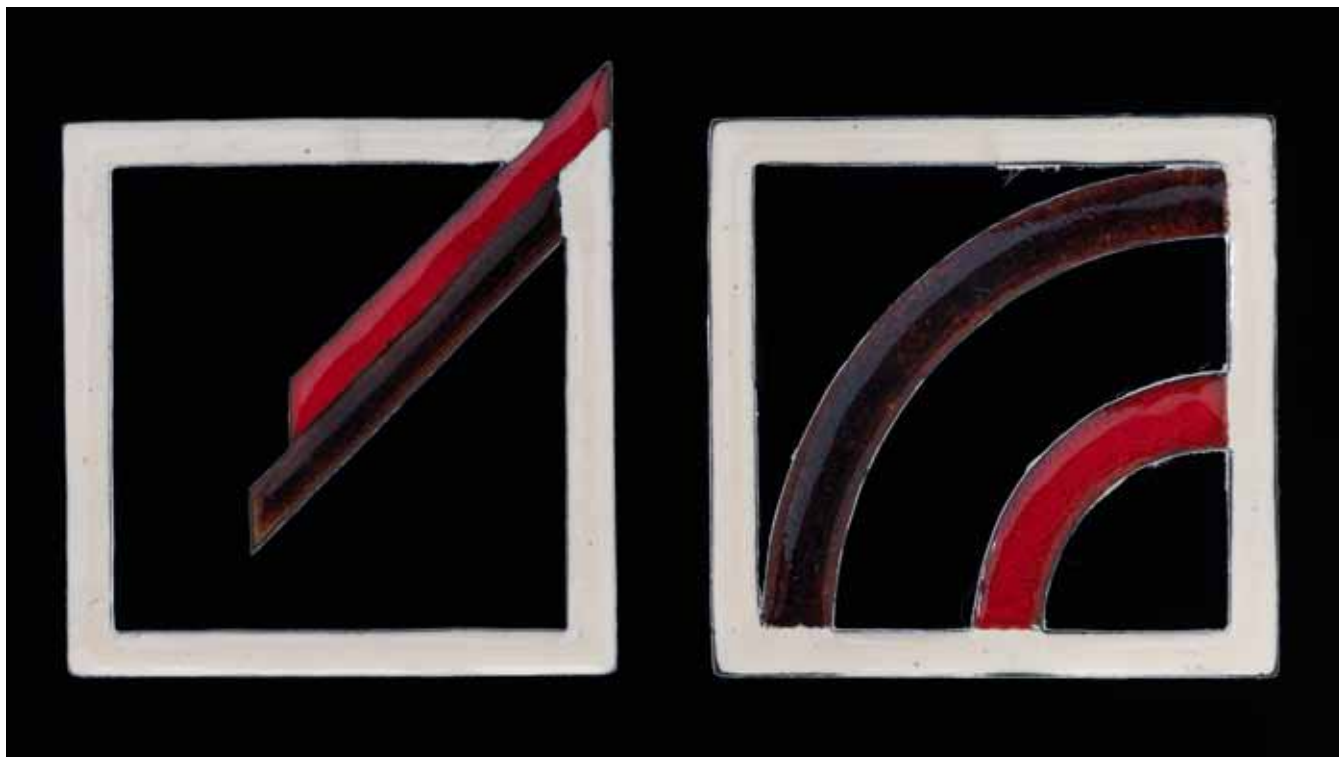
výtvarného výrazu, který politicky ani společensky neprovokoval a udržel si důstojnou nadčasovost.

V 70. letech si Eleonora Reytharová vyzkoušela na několika kusech šperků také techniku voskových modelů odlévaných do stříbra. Tento styl realizace šperků zasáhl ve stejném období také do tvorby jejích kolegyně šperkařek, například Blanky Nepasické, Aleny Novákové, Karly Novákové nebo Daniely Vodákové - Vinopalové. I když je série autorčiných prstenů a náramků poměrně rozsáhlá, nezdá se, že by Eleonoře Reytharové tento styl tvorby příliš vyhovoval. Volně z ruky modelované a lité šperky jsou tak v její tvorbě spíše drobným exkurzem, směřujícím k prozkoumání možností jiné techniky, způsobu tvůrčího uvažování a jiného výtvarného tvarosloví.

Dominantním tématem, které proplouvá celou tvorbou autorky, je geometrie. Střídání čtverců, obdélníků nebo kruhů, jejich násobení nebo dělení na menší

Kovová vrata pro hřbitov obětí 1. a 2. světové války v Liberci – Ruprechticích, 1974, ocel, bronz, foto archiv autorky

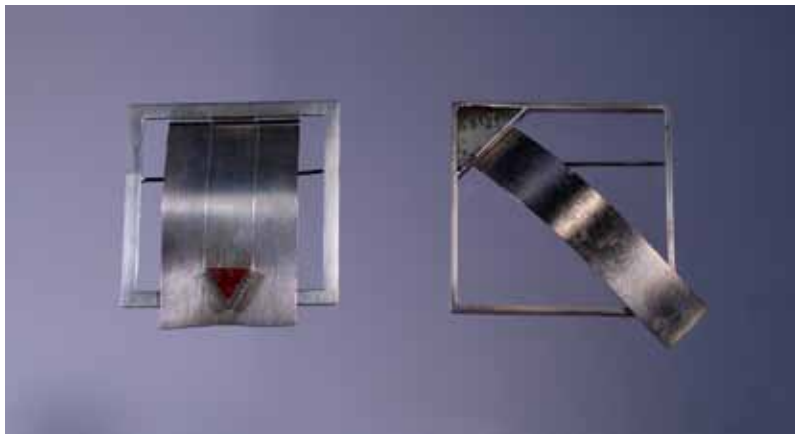
Brože, 1985, měď, email, 86 × 90 × 3 mm, sbírka Muzea skla a bižuterie v Jablonci n. N., foto Aleš Kosina

segmenty či prořezávání přesnými čarami se pro ni postupně staly typickým výtvarným projevem. Její záliba v geometrické abstrakci a konstruktivismu se propojila v barevném řešení ploch šperků za pomoci techniky emailu. Tvarově střídme šperky, zejména brože a náhrdelníky, nejsou v autorčině pojetí žádnými módními výstřelky, nýbrž svébytnými výtvarnými kompozicemi na těle. Citlivé pojetí barev, které je buď ladí do stejných tónů nebo se jednotlivé barvy vzájemně akcentují (kombinace červené a bílé) poukazuje na nezměrnou výtvarnou kreativitu autorky. V některých špercích kombinovala barvy smaltu také se stříbrně zrcadlovou galvanizací povrchu. V jejich smaltovaných špercích z 80. let můžeme vidět vzdálený odraz děl Johannese Ittena, Kazimira Maleviče nebo Josepha Alberse, převedených vlastním osobitým výtvarným jazykem do zmenšených formátů šperků. I když se v těchto kusech nikdy nejednalo o přizpůsobování se dobovým módním trendům, můžeme šperky Eleonory Reytharové z této rozsáhlé série z dneš-

ního odstupu vyhodnotit jako charakteristický a velmi kvalitní příklad tvarosloví a barevnosti designu 80. let. Její dobře nositelné a výtvarným charakterem nadčasové práce si v 70. a 80. letech našlo, a v prodejnách Díla koupilo, mnoho nositelů.¹⁰

Kromě účasti na dvou jabloneckých sympoziích ji Dr. Věra Vokáčová přizvala také k účasti na nové sérii sympozií autorského šperku s názvem Šperk a draho-kam, které v roce 1986 pořádalo družstvo umělecké výroby Granát Turnov. I když byla ideou sympozia práce s českými granáty, kdy se od výtvarníků šperkařů – očekával nový design, který by měl ozvláštnit tradiční výrobu granátových šperků, dokázala Reytharová zůstat věrná svému výtvarnému stylu. Na prvním sympoziu v roce 1986 pracovala ještě ve stylu čistých geometrických tvarů. Ze stříbrného plechu s jemně smirkovaným povrchem vytvořila brože v podobě čtverců nebo obdélníků, které mají vždy nějaký kinetický prvek, volně svěšený nebo protočný pomocí pantu. Každá brož je doplněna

[10_Autorka je zde mohla prodávat díky svému členství v ČFVU.](#)

Brože, 1986. II. Sympozium Šperk s českými granáty, 55 × 50 a 60 × 60 mm, stříbro, porcelanit, mramor, sbírka Muzea Českého ráje v Turnově, foto Lenka Laurynová

Brože, 1998, Sympozium Šperk s českými granáty, 36 × 62 a 25 × 62 mm, stříbro, české granáty, 36 × 62 a 25 × 62 mm, sbírka Muzea Českého ráje v Turnově, foto Lenka Laurynová

11_1990-1994 Střední výtvarné učiliště textilní, Liberec; 1994-1995 Právní akademie, Liberec; 1995-1999 Střední umělecká škola Frýdlant.

čtvercovým nebo trojúhelným plátkem kamenné destičky - porcelanit, jaspis a mramor, které mají svou vlastní pozoruhodnou kresbu. Z broží se tak stávají malé obrazy, kde je kámen zasazen do stříbrného obrazového rámu. V jejich výtvarném výrazu tak doznívá autorčin tvůrčí styl, který zahájila již počátkem 70. let. Na dalším šperkařském sympoziu v Turnově v roce 1989 pracovala ale poněkud odlišným způsobem. Geometrické motivy v podobě trojúhelníků a jiných útvarů jsou prokládány přísně uspořádanými řadami českých granátů. Brože ve tvaru trojúhelníku již ale nejsou tak geometricky exaktní jako v předchozích letech. Plech je mírně zvlněný, někdy schválně zlomený, na okraji natržený. Ručně smrkovaný povrch protíná rovná široká linie drobných granátů nebo čára zalomená do tvaru blesku. I ve třetí broži, sestavené jen ze dvou širokých pásů osázených granáty, je velká destička jaspisu záměrně vybočena tak, že narušuje přesný tvar trojúhelníku. Jako by autorka chtěla touto sérií, která je ještě stále založena na jistotě geometrie, ale již mnohdy narušené a nestabilní, poukázat na zlom, který v témže roce nastal také v naší společnosti. Dalšího turnovského sympozia se účastnila v roce 1998. Tehdy bylo ale již organizováno kurátorem Muzea Českého ráje v Turnově Dr. Miroslavem Coganem a šperkaři realizovali své práce v dílně zdejší uměleckoprůmyslové školy. Eleonora Reytharová vytvořila sérii broží, které mají zcela jiný výtvarný výraz než všechny předchozí. Základem tří z nich je obdélná destička z litého stříbra s velmi výraznou abstraktní strukturou, připomínající kůru stromu nebo pohyb vodní hladiny. V první broži probíhá horizontálně rovná linie pečlivě vysázených granátů. Další brož je touto linií protnutá vertikálně a navíc jsou v ploše nepravidelně rozmístěny jednotlivé větší i menší kameny, které jsou obdobným způsobem rozprostřeny také ve třetí broži. Další dvě brože jsou naopak zcela jiné. Tvoří je rovná nebo prohnutá linie granátů vysázených do stříbra v kombinaci s jemnými trojúhelníky z porcelanitu nebo dvě výrazné kapky z tygřího oka. V této poslední sérii se tedy opět dostala nejen k lití stříbra, ale také ke strukturální abstrakci, kterou výtvarně využívala již na přelomu 60. a 70. let.

Od začátku devadesátých let se vedle vlastní tvorby věnovala i pedagogické činnosti v oboru výtvarného umění na středních odborných školách.¹¹ Porevoluční

Brož, 1998, Symposium Šperk s českými granáty, 82 × 20 × 5 mm, stříbro, české granáty, tygří oko, sbírka Muzea Českého ráje v Turnově, foto Lenka Laurynová

doba sice přinesla jí i mnohým kolegům a kolegyním v oboru radost z uvolnění politických poměrů a možnost samostatných necenzurovaných výstav¹², ale zároveň přispěla i k mnoha rozčarováním. Zejména v souvislosti s překotným vývojem rozpadajících se zaběhnutých systémů prodeje výtvarných děl anebo získávání zakázek pro autory registrované v ČFVU. Tehdy také začala nastupovat nová generace mladších šperkařů, kteří přistupovali k tvorbě šperků již nejen jako k nositelnému artefaktu s osobitým výtvarným výrazem, ale zejména jako k volnému umění, prezentovanému v souvislosti s lidským tělem. Tato změna názoru, tvůrčího přístupu, využívání nových materiálů¹³ a generační výměna posunula E. Reytharovou spolu s mnoha dalšími vrstevníky a vrstevnicemi na jinou kolej. Přesto jí ale zůstalo ještě mnoho sil k další výrazné vlastní tvorbě, kterou zúročila nejen na sympoziích ale i na vlastních

výstavách. V tomto období ve své výtvarné práci autorka postupně upouští od smaltovaných ploch ve šperku a v sérii nástěnných reliéfů a dóz přichází k novým motivům. V nich nyní zpracovává živější až malířskou formou motivy z cest a výletů: hory, kopce, skály, jezera nebo abstraktní květy. Na základě její dlouholeté práce s touto technikou byla zařazena do skupiny českých autorů, kteří se opakovaně účastnili výstavy Trienále smaltu, pořádaného Muzeem Beskyd ve Frýdku - Místku. V devadesátých letech přichází také se zcela novou a velmi osobitou sérií broží a přívěsků ve tvarech čtverců, kosodélníků a trojúhelníků z pakfongu. Základní geometrické tvary jsou v ploše pojednány pozoruhodnou strukturou černo bílé kombinace s hnědými nebo šedavými prvky. Jsou zhotoveny z kombinace želvoviny a moduritu a tato série je dalším příkladem autorčiny strukturální abstrakce.

¹² V roce 1992 výstava v Malé výstavní síni v Liberci, 1993 Galerie Dengel v Reutte, Rakousko nebo v roce 2004 výstava v Muzeu skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou.
¹³ Např. materiály ze stavebnictví, plasty a gumy, odpady, biologický materiál aj.

Nástěnný obraz, 1993, měď, email, dřevo, 212 × 215 × 10 mm, sbírka Muzea skla a bižuterie v Jablonci n. N., foto David Lejsek

14_Kanada, SRN, SSSR, Ma-
ďarsko, Rumunsko, Švýcarsko,
Slovensko

Za čtyři desítky let tvůrčí kariéry bylo Eleonoře Reytharové uspořádáno přes deset samostatných výstav a účastnila se také velkého počtu kolektivních výstav v Československu, České republice a také v zahraničí.¹⁴ Tato četná série pracovních úspěchů svědčí o velké pili autorky, která se rozhodla jít vlastní cestou vždy osobitého výtvarného výrazu, jasně rozpoznatelného od ostatních šperkařů. Její práce z jednotlivých tvůrčích období můžeme s klidným svědomím kvalitou výtvarné invence i řemeslným zpracováním srovnat s tvorbou předních světových šperkařů druhé poloviny 20. století. Eleonora Reytharová se svou tvorbou zařadila mezi přední české reprezentantky své generace, která zazářila zejména od konce 60. let do poloviny let 90. jak u nás, tak

i v zahraničí. I dnes je z rozhovoru s touto nenápadnou a skromnou ženou znát velká vnitřní síla a odhodlanost, s níž se jako by bezděky proplétala životem k desítkám svých realizací.

Recenzovaný odborný článek vznikl na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou poskytované Ministerstvem kultury ČR.